

2008:17

Gualöv 61:113

Särskild utredning, 2008

Jan Kockum

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2008:17

Gualöv 61:113

Särskild utredning, 2008

RAÄ 35

Gualöv sn, 1053

Bromölla kommun

Skåne län

Jan Kockum

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.m.se

© 2008 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2008:17
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Utredningsområdet
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Gualöv 61:113

Innehåll

Inledning	5
Läge och topografi	5
Historik och fornlämningsmiljö	5
Syfte och mål	6
Undersökningsresultat	6
Schakt 1	7
Schakt 2	8
Schakt 3	8
Schakt 4	9
Sammanfattning och antikvarisk syntes	9
Administrativa och tekniska uppgifter	12
Fyndlista	12

Fig. 1. Gualöv i Bromölla kommun, Skåne.

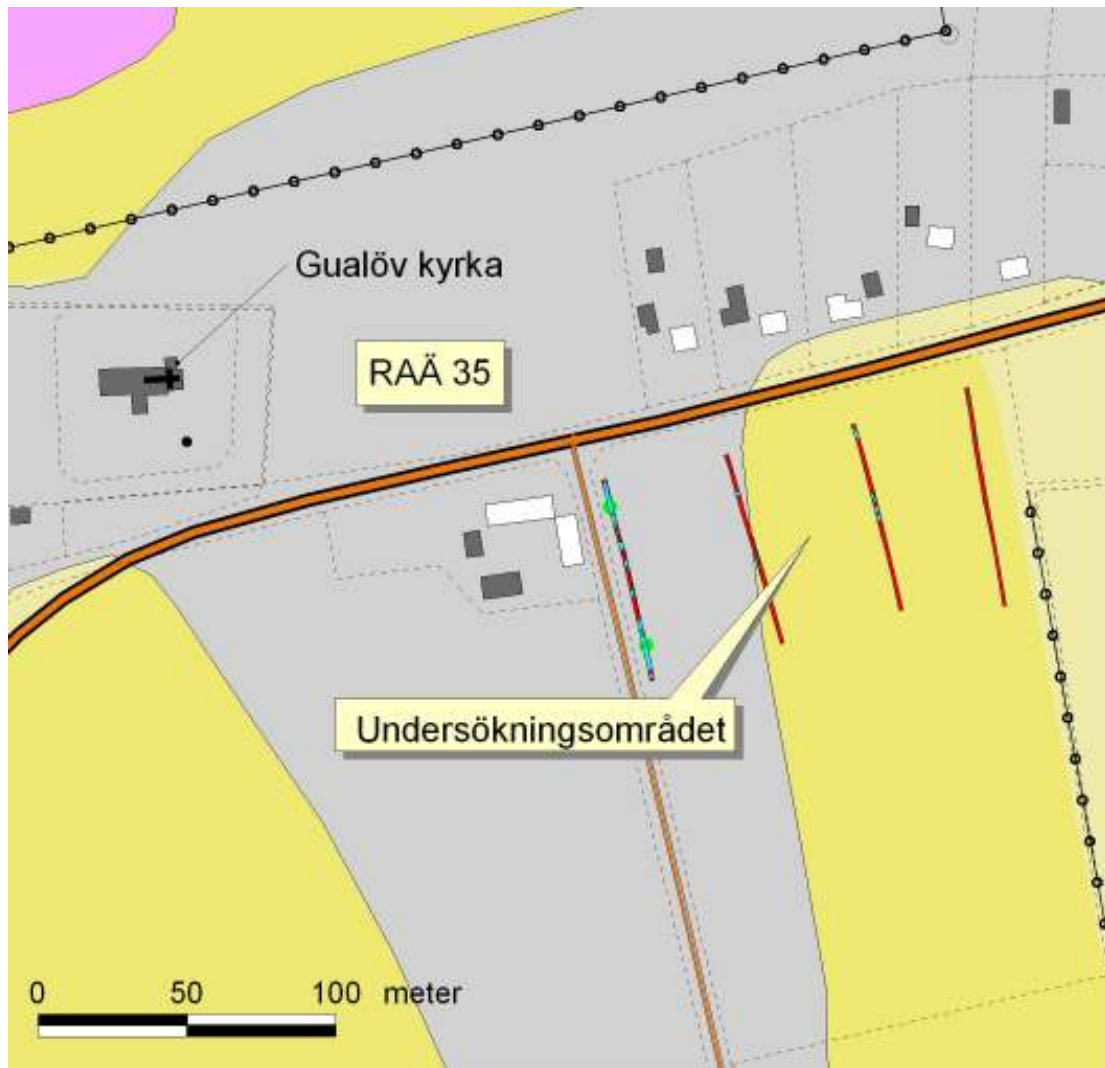

Fig 2. Undersökningsområdet strax sydost om kyrkan i Gualöv. Schakt 1-4 från väster räknat. Utdrag ur Fastighetskartan, bladet 3E 2c.

Inledning

I samband med projektering av ett nytt bostadsområde med lokalgata har länsstyrelsen i Skåne län beslutat om en särskild utredning inom fastigheten Gualöv 61:113, Gualövs socken i Bromölla kommun. I undersökningsområdets västra del påverkas en del av fornlämning 35 vilken utgörs av Gualövs medeltida bytomt. Utredningen företogs under perioden 080318-080319 och ombesörjdes av antikvarie Jan Kockum vid Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne.

Vid undersökningen visade sig att det registrerade fornminnets gränser stämmer väl överens med undersökningsresultatet varför det är Regionmuseets åsikt att området utanför inte behöver föregås av vidare undersökning. Skulle eventuell exploatering ske av området innanför fornlämningsgränsen bör denna dock föregås av en arkeologisk förundersökning.

Läge och topografi

Det aktuella området ligger ca 10 m ö. h. mellan Ivösjön och Hanöbukten. Det omgivande landskapet kring Gualöv består av delvis odlad och delvis skogsbevuxen sandslätt.

Historik och fornlämningsmiljö

I Gualöv socken finns för närvarande 62 fornlämningar registrerade. Förutom själva bytomten (RAÄ 35) ligger tre inom en radie av drygt en halv kilometer. RAÄ 9 ligger drygt 500 m söder om undersökningsområdet och är registrerat som en pestkyrkogård från medeltid – nyare tid. Ca 500 m nordost om undersökningsområdet samt knappt 300 m nordväst om området har det registrerats två förhistoriska boplatser (RAÄ 38 och RAÄ39). Den medeltida bytomten, RAÄ 35, berör den västra delen av undersökningsområdet (se fig. 2.). Det äldsta skriftliga belägget för byn härrör från 1347, men den romanska absidkyrkan i sten anses vara uppförd under andra delen av 1100-talet. Ortnamnet (*Guthællef*) avser kyrkbyn och är sannolikt bildat av mansnamnet *Guthi* och *löv* i betydelsen ärvt eller överlätet gods.

Fig. 3. Utdrag ur 1701 års Geometriska karta. Med berört historiskt gårdsålag markerat med röd pil.

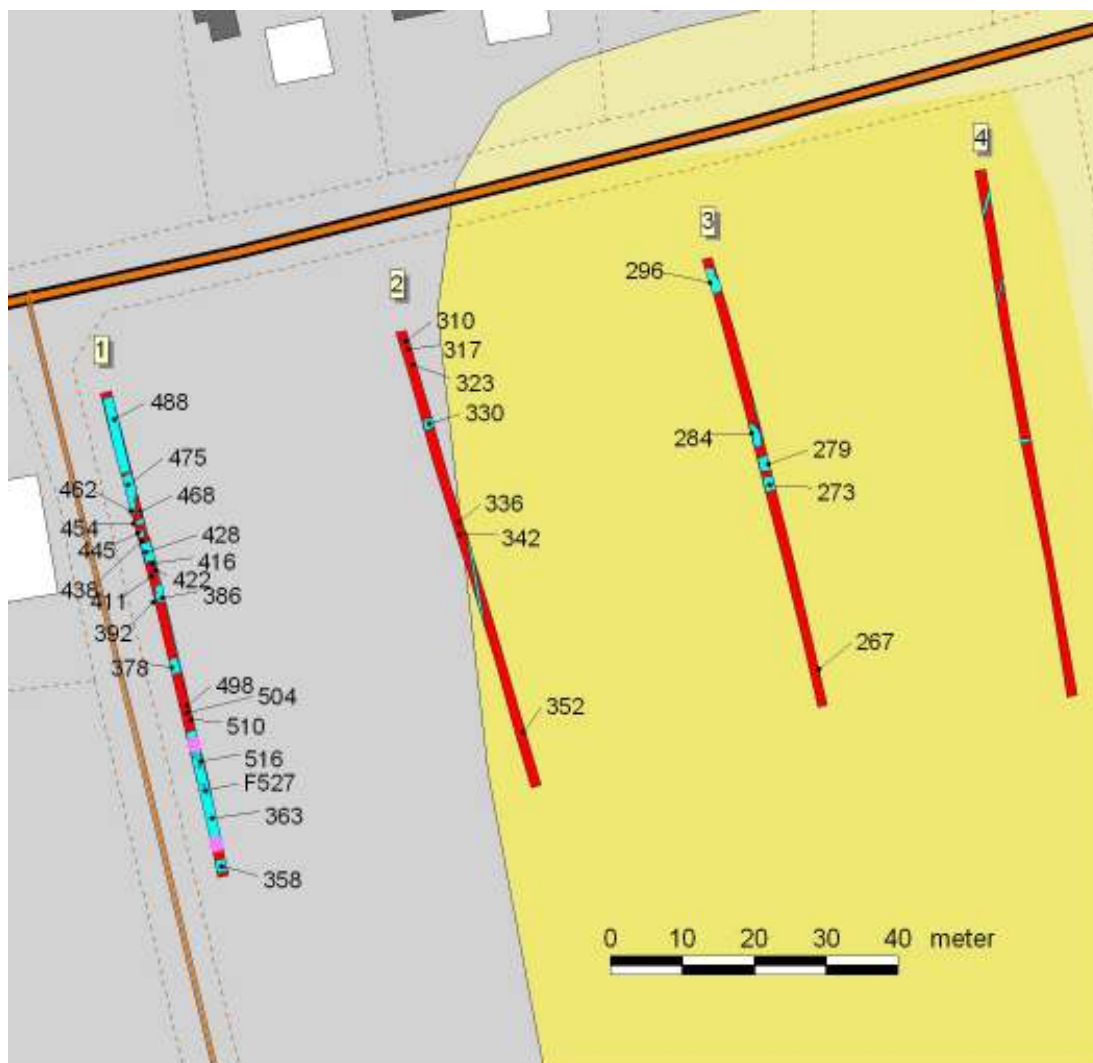

Fig. 4. Schakt 1 – 4 med anläggningar markerade.

Syfte och mål

Syftet med undersökningen var att närmare klargöra fornlämningsituationen. Vid förekomst av under mark dolda fornlämningar skulle dessa avgränsas inom exploateringsytan, samt bevarandegrad och preliminär datering fastställas.

Undersökningsresultat

Vid undersökningen drogs fyra schakt i nord – sydlig riktning. Schakten förlades parallellt med varandra från väst till öst. Schaktbredden var 1,5 m och det sammanlagda antalet löpmeter uppgick till ca 275 m. Matjorden i området hade en tjocklek om ca 0,2 – 0,6 m och den naturliga undergrunden bestod av brun melangrov sand med grusinblandning.

Schakt 1

Schaktet förlades i den västligaste delen av undersökningsområdet och hade en matjordstjocklek på ca 0,6 m. Den södra delen av schaktet täcktes av kulturlager (358 och 363). Kulturlagret bestod av svartbrun lerig sand med fläckar av sot och inslag av kol, lera, bränd lera, tegel och lergolvsfragment. Ett par större stenar skulle kunna ha ingått i en syllstensrad. I anknytning till en av stenarna samt i lagret framkom en skärva yngre rödgods från ett fat (Fynd 527). Kulturlagret var upp till ca 0,3 m tjockt.

I den norra delen av kulturlagerområdet framkom en anläggning (516) som bestod av stenar (ca 0,08 – 0,15 m i diameter) lagda i två rader i vinkel mot varandra. Stenraden hade inslag av tegel och anläggningen var sotbemängd i söder.

Norr om kulturlagerområdet påträffades tre lerfyllda nedgrävningar, möjligen stolphål, med dimensionerna ca 0,4 – 0,7 m i diameter (498, 504 och 510). Ytterligare drygt fyra meter norrut påträffades ett lergolv. Golvet fortsatte utanför schaktet men hade inom schaktet en längd på ca 2,3 m.

I den norra delen av schaktet framkom en koncentration av anläggningar. Nedgrävning 392 fortsatte utanför schaktet men har sannolikt utgjorts av en mindre anläggning med ca 0,5 m i diameter och med en fyllning bestående av brunsvartflammig sand. I anslutning till denna påträffades en större nedgrävning (386). Även denna fortsatte utanför schaktet men hade inom schaktet en längd av 2,7 m. Fyllningen bestod av brunsvartflammig sand. Norr om dessa anläggningar fanns tre mindre nedgrävningar (411, 416 och 422), möjligen stolphål med dimensionerna 0,2 – 0,3 m i diameter. Även dessa var fyllda med en svartbrunflammig sand.

En halvmeter norr om de förmodade stolphålen påträffades delar av ett kulturlager (428) bestående av svartbrun sand med roströda partier och ca 0,1 m tjockt.

Norr om 428 påträffades en nedgrävning (438), ca 0,2 m i diameter och med en fyllning bestående av träkol med sand. Möjligen resterna efter en uppbränd stolpe. I nära anslutning till den möjliga stolpen framkom en nedgrävning (445) fylld med svartbrun flammig sand med kolinslag. Sedan följde ytterligare

Fig. 5. Schakt 1 under avbanning. I förgrunden syns gårdslämningar i form av kulturlager.

fyra nedgrävningar; 454, 462, 468 och 475. Av dessa utgjordes nedgrävning 462 sannolikt av ett stolphål, ca 0,3 m i diameter, och med stenskoning. Anläggning 475 bestod av en större nedgrävning som fortsatte utanför schaktet men som inom schaktet hade en längd om ca 5 m. Fyllningen bestod av mörkgrå-brunflammig sand med inslag av djurben.

I den nordligaste delen av schaktet påträffades ytterligare delar av ett kulturlager (488). Detta bestod av en mörk gråbrun lerig sand med fläckar av sand med fläckar av kol och sot. Lagret var något ljusare i och lerigare i norr. Med marksond uppmättes lagrets tjocklek till ca 0,1 m.

Schakt 2

Schaktet förlades ca 40 m öster om schakt 1. Matjordstjockleken i området uppgick till ca 0,5 m. I schaktet framkom 7 nedgrävningar varav 5 tolkades som stolphål. Från söder till norr påträffades i tur och ordning anläggning 352, ett stolphål med en diameter på ca 0,3 m och med en svartbrun sandfyllning; stolphål 342 med en diameter på ca 0,4 m. Fyllningen bestod av mörkbrun flammig sand med inslag av träkol; stolphål 336 med en diameter på ca 0,3 m och med en fyllning bestående av brunflammig sand; stolphål 323 med en diameter på ca 0,5 m och med en fyllning bestående av mörkbrun flammig sand med lerkladdar och inslag av bränd lera. I fyllningen påträffades förhistorisk keramik, möjligen med datering till järnåldern (Fynd 528); stolphål 317 med en diameter på ca 0,3 m och med en fyllning bestående av brun sand.

Övriga nedgrävningar bestod av anläggning 330, en nedgrävning som fortsatte utanför schaktet, men som inom schaktet hade en längd om 1,5 m. Fyllningen bestod av lerinblandad sand med inslag av kol och bränd lera samt korroderat järn, troligen en spik. Slutligen påträffades nedgrävning 310 i schaktets nordligaste del. Diametern uppgick till ca 0,5 m och fyllningen bestod av gråbrun grusig sand med inslag av bränd lera och kol.

Schakt 3

Schaktet förlades ca 40 m öster om schakt 2. Matjordstjockleken uppgick i området till ca 0,5 m. Anläggningar och lager förekom endast i schaktets nordliga halva förutom ett osäkert stolphål (267) i schaktets sydligaste del.

I mitten av schaktet påträffades delar av ett kulturlager eller möjligen fyllningen i en nedgrävning (273) vilket sträckte sig utanför schaktet. Inom schaktet täckte det en sträcka på ca 2 m. Lagret var tydligt stratifierat och innehöll tegel och yngre rödgods från fat (Fynd 529). Anläggning 279 låg strax intill och utgjordes av en nedgrävning med fyllning bestående av mörkbrun humös sand med inslag av tegel. I fyllningen påträffades yngre rödgods från ett fat (Fynd 530). Nedgrävningen fortsatte utanför schaktet och sträckte sig inom schaktet över ca 2 m.

1,5 m norr om 279 framkom en nedgrävning som fortsatte utanför schaktet. Denna har möjligtvis varit rund och i så fall med en diameter om ca 3,5 m. Fyllningen bestod av en brunflammig humös sand med enstaka inslag av tegel och ben.

I den nordligaste delen av schaktet påträffades ett flertal nedgrävningar som skar varandra (296). Fyllningarna var tämligen homogena och bestod av mörkbrun grusig sand.

Schakt 4

Schaktet förlades i den östligaste delen av undersökningsområdet och ca 35 m öster om schakt 3. Matjorden hade en tjocklek om ca 0,2 m. I schaktet framkom endast sentida nedgrävningar.

Sammanfattning och antikvarisk syntes

Vid undersökningen togs fyra parallella schakt upp inom undersökningsområdet. Schakt 1 placerades inom registrerat fornlämningsområde (RAÄ 35) medan den norra delen av schakt 2 hamnade inom fornlämningens gränser. Schakt 3 och schakt 4 placerades utanför registrerat fornlämningsområde. Undersökningen visade att gränsen för RAÄ 35 fortfarande kan anses riktig inom det aktuella området.

I schakt 1 framkom bebyggelselämningar i form av välbevarade kulturlager bestående av brandlager, raseringsmassor, golvlager och en möjlig ugn samt anläggningar i form av nedgrävningar och stolphål. Endast ett fåtal fynd påträffades i samband med utredningen och i anslutning till bebyggelselämningarna påträffades yngre rödgods som kan dateras till tidigmodern tid. Bebyggelselämningarna ska sannolikt knytas till den bebyggelse som bl a återspeglas i 1701 års karta och gårdsläge 18 (se fig. 3). I schaktet framkom även ett antal anläggningar och kulturlager som inte gick att datera och som alltså inte per automatik kan knytas till den historiskt kända bebyggelsen.

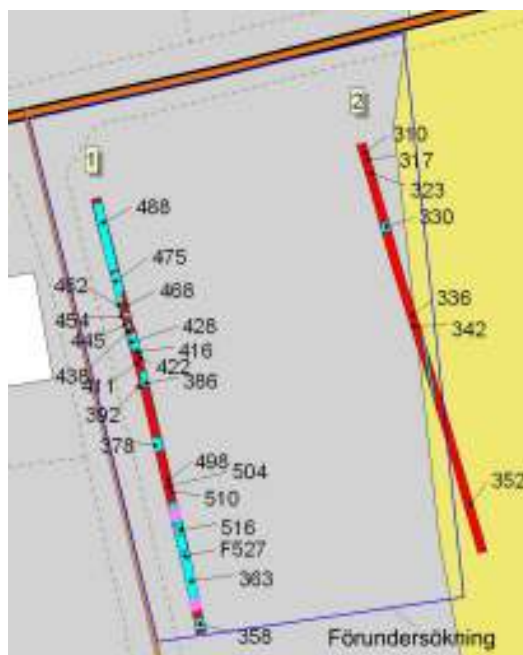

Fig. 6. Delar av utredningsområdet och det område som bör förundersökas markerat.

Fig. 7. Delar av Gualövs by rekonstruerad utifrån 1701 års karta. Pilen markerar undersökningsområdet. Rekonstruktionen återfinns i boken *Östan hav och västan berg – en färd genom Bromölla kommuns historia* (Helén Lilja u.å.).

Schakt 2 låg delvis inom RAÄ 35. Här påträffades ett mindre antal anläggningar, bl a ett stolphål i vilket det framkom förhistorisk keramik, möjligen från järnåldern.

I schakt 3 framkom sparsamt med lämningar av vilka de mer påtagliga kan knytas till tidigmodern tid – modern tid.

Undersökningen har således visat på en historisk bebyggelse inom bytomtens område. Bebyggelsen tunnar ut mot gränsen för den historiskt kända toften, dock finns enstaka historiska lämningar inom det område som utgjort äng och åker. Inom området finns även äldre lämningar som troligen kan knytas till den bebyggelse som föregick bybildningen.

Inför en eventuell exploatering är det Regionmuseets åsikt att ytan öster om schakt 2 kan släppas. Däremot bör området som inbegriper schakt 1 och 2 förundersökas, då det inom ytan skulle kunna finnas potential att belysa övergången mellan den yngre järnåldern och medeltiden – och därmed bybildningsprocessen - samt förändringar över tid i ett socialt och ekonomiskt perspektiv vid Skånes största insjö. Något som möjligen kan återspeglas i det arkeologiska materialet är att byn, sannolikt från högmedeltid och fram till reformationen, låg under Bäcksjogs kloster för att sedan över gå till de världsliga herrar som övertog klostret.

Kristianstad 080328

Jan Kockum

Administrativa och tekniska uppgifter

Socken/socken nr:	Gualöv, 1053
Kommun:	Bromölla
RAÄ nr:	35
Ekonomisk karta:	3E 2c
Lst dnr:	431-3250-08
Regionmuseet dnr:	K12.20-25-08
Typ av undersökning:	Särskild utredning
Fälttid i h:	16 h
Kostnadsansvarig:	Bromölla kommun
Kostnad exkl. moms:	34 960
Personal:	Jan Kockum
Rapportansvarig:	Jan Kockum
Dokumentationsmaterial:	9 digitalfoton, inmättningsfil RK2508AU

Dokumentationsmaterialet förvaras på Regionmuseet Kristianstad och fyndmaterialet på Lunds universitets historiska museum under Luhm nr 31834.

Fyndlista

Fynd id	Material	Sakord	Typ	Antal	frag-	Vikt i g	Anläggning
				ment			
527	Keramik	Fat	Yngre rödgods	1		67	363
528	Keramik	Kärl	Förhistorisk	1		6	323
529	Keramik	Fat	Yngre rödgods	5		142	273
530	Keramik	Fat	Yngre rödgods	8		221	273

Regionmuseets rapportserie 2008

Kulturmiljö

1. Vä söder om S:ta Gertrud, Vä sn, FU, Jan Kockum, 2007
2. Kv Södra kasern 2 i Kristianstad, Kristianstad, FU, Jan Kockum 2007 – 2008
3. Gör en kyrka någon skillnad? DK, Åsa Alftberg & Lotta Eriksson, 2007
4. Kärnkraftens fysiska miljöer, Förstudie, Henrik Borg, 2008
5. Eslövs medborgarhus, Eslöv, AK, Helena Nilsson och Anna Rabow, 2005
6. Barsebäcks kyrka - installation av nytt värmesystem, Barsebäcks sn, AK, Kristina Nilén, 2007
7. Fjälkestads kyrka - invändig renovering, Fjälkestads sn, AK, Emelie Petersson & Helena Nilsson 2006
8. Krapperups alléer, Brunnby sn, KA, Patrik Olsson, 2008
9. Västra Nöbbelövs kyrka - utvändig renovering etapp 1, V. Nöbbelövs sn, AK, Helena Nilsson och Emelie Petersson, 2006
10. Folkestorps bränneri, Vårdplan, 2007-2008, Henrik Borg & Bengt Spade
11. Glimmingehus - kulturhistorisk värdebeskrivning, Vallby sn, KA, Kristina Nilén, 2008
12. Vikingatida silver från Kiaby, Kiaby sn, Bertil Helgesson, 2008
13. Norra Mellby kyrka, Norra Mellby sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007 – 2008
14. Brönnestad kyrka, Brönnestad sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007 – 2008
15. Södra Björstorps dammar, Brösarps sn, AF, Lotta Eriksson, Bertil Helgesson & Niclas Hansson, 2008
16. Munken 6, Åhus sn, FU+SU, Helén Lilja, 2000-2002
17. Gualöv 61:113. Gualöv sn, AU, Jan Kockum, 2008.

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

